

en: „— uit dit meer als dui- sche Hervormde Kerk is van onze belij- den met dezen het ambt aller- a van degenen geen gemeen- met de Neder- deze terugkeert leeren; en ver- llen uitoefenen maten, en zich Gods onfeilbaar n wat plaatse beluigende met aan Gods Hei- formulieren van gegrond, n.l. de gische Catechis- van Dordrecht, onze openbare de aloude ker- kerkerdienst edige te houden oor voornoemde

oordeel van Dr. classieke stuk- les metterdaad rdt er tusschen jk onderschei- ok veel waars n dit stuk: „De est (seclarische) h) herstel van ieten niet de t de Kerk. Het aar te kennen- wederkeering!“ n kerk en kerk- eering gebracht, ling der opstel-

familie-relaties goed met de gte te zijn, om- scheiden of liever RKBESTUUR“ kerk en weder te des Heeren“

n toch niemand ht der scheiding achtte De Cock herv. Kerk, die te van Afschei- n kerkrechtelijk kerkgenootschap, p meer hebben deze terugkeert Heeren“

hij de scheiding namelijk de ge- sleden — bleven vel ware kerken ootschap konden jk toestaan, dat kerken. Zij reken- der plaatselijke rs plaats greep- chap. Zij waren verband wel ter tueel het karak- Zij onderscheid- el der kerk en de van de beschou- dene deelen des reformatie ge- essend was voor ook de geloovi- onttrekken aan h te vereenigen lden zij in hoofd- de praktijk der

een veertig jaar- heidenen wilden- eigenlijk niet af- gekomen, waar zij il zeggen: a) zij rkend, die zij in- ngen, maar b) zij Kerk te zijn, en en c) zij maakten n der Ned. Herv- historische confi- in deze landen

van Bavinek zijn eidenen de Herv- n gehouden, had- ieuw in het ambt- laten herdoopen- uwe kerk wilde- uult vasthouden- Herv. kerk aan- Herv. kerk had- De Jongeleen.

noemt Bavinek het woord niet, toch bedoelt hij te zeggen, dat er in de scheiding ook een doleantie- element was. Of, zooals Groen van Prinsterer het uitdrukte: „De Afgescheidenen begeven zich buiten het Genootschap, om te kunnen blijven in de Kerk.“¹⁴⁾

5. Het is historisch onjuist, alsof de idee van vereeniging op grond van wederzijdsche erkenning een vondst van Dr. Kuyper zou zijn geweest, om het schipbreuklijdende scheepje der vereeniging toch nog in goede haven te brengen. Reeds in 1886, toen de doleantie nog maar pas begonnen was en de onderhandelingen over de vereeniging nog niet waren geopend, deed Ds H. Beuker in de Vrije Kerk een formula concordiae of een formulier van overeenstemming aan de hand, waarin o.a. ook stond: „20. De Christelijke Gereformeerde Kerk heet de doleerende gemeenten welkom op het door God gewilde terrein van gereformeerd belijden en handelen, en erkent deze gemeenten, ondanks hare geïsoleerde positie — als gemeenten van Christus. 30. De doleerende gemeenten erkennen de Chr. Geref. Kerk en beschouwen al hare gemeenten als gemeenten van Christus. 40. De beide groepen van kerken of gemeenten beloven elkander wederkeerig als zusterkerken te zullen erkennen en behandelen.“

En Brummelkamp, die dit in De Bazuin overnam, voegde er bij: „Een soortgelijk iets komt ons zeer wenschelijk voor.“¹⁵⁾

6. Al verder valt op te merken, dat het ééne bezwaar tegen de vereeniging opgeheven wordt door het andere. Indien deze op grondslag van wederzijdsche erkenning geschied is, dan is ook het beginsel van 1834 niet verloochend. En indien men oordeelt, dat het beginsel der afscheiding prijsgegeven is, dan heeft er geen wederzijdsche erkenning plaats gehad. De werkelijkheid is, dat het beginsel der scheiding niet opgeheft is aan dat der doleantie, of omgekeerd. Eenvoudige zielen, die niet scherp onderscheidden, mogen dit een oogenblik gemeend hebben, de leiders beiderzijds hebben het beter doorzien. Toen een broeder in Den Haag zich bij wijlen Ds Sikkell beklagde, dat deze, door te ijveren voor de vereeniging, de doleantie had helpen begraven, antwoordde Ds Sikkell o.a.:

„Als onze broeder de officiële stukken leest, zal hij moeten toestemmen, dat van de Kerken in Doleantie op geen enkel punt loslating van haar beginsel of verklaringen in strijd met het beginsel geïschit worden.“

Integendeel: (met volle handhaving der rechten van hare beginselen, komen de Kerken wederzijds tot vereeniging).

Was dat niet het geval, wij zouden tot die vereeniging niet meewerken. Wat in 1887 voor ons waar was, is nog precies evenzoo thans voor ons waar. Al hebben we over veel dingen thans meer licht dan toen — we hebben inzake de Reformatie der Kerken nog dezelfde overtuiging, en die hopen wij nooit te verloochenen.“

En hieraan voegde van de andere zijde professor Lindeboom, een rasecht afgescheidene, toe: „Dat is duidelijke taal, nietwaar? Welnu, even duidelijk zeg ik van de Afscheiding: nooit hoop ik haar te verloochenen, maar altijd door te getuigen voor Afscheiding van de Herv. Kerk, als een valsche Kerk. Maar, evenmin als br. S. de Afscheiding als ongeoorloofd zal bestrijden, evenmin ik de Doleantie.“¹⁶⁾

7. Wij moeten het niet als teken van zwakheid, maar veelmeer als bewijs van geestelijke kracht beschouwen, dat men op genoemden grondslag tot vereeniging is overgegaan en niet gewacht heeft, totdat de doleerenden afgescheiden of de afgescheidenen doleerend waren geworden. In de lichtiger jaren is dit wederzijds wel beproefd; maar wij moeten het een bijzonderen zegen Gods over de Gereformeerde kerken achten, dat Hij dit heeft laten mislukken. Want als dit pogen geslaagd was, zou de vereeniging tot stand gekomen zijn op een seclarischen grondslag. Immers, het is in beginsel puur seclarisme, om als kerken elkander dan pas te willen aannemen, en zóó lang als kerk gescheiden te blijven voortleven, totdat men ook tot algeheele overeenstemming gekomen is, in afgeleide kwesties als die aangaande de beste methode van kerkreformatie, de mindere of meerdere valsheid van de Herv. Kerk, e.d. Het zou een ramp geworden zijn — en nu spreek ik opzettelijk alleen naar den Chr. Geref. kant heen — wanneer onze vaders dan pas met de doleerenden hadden willen vereenigen, wanneer deze eerst instemming hadden betuigd met de Acte van Afscheiding of Wederkeering van 1834. Alsof dit stuk, hoe eerbiedwaardig en belangrijk ook op zichzelf, een deel van onze belijdenisschriften uitmaakte of een artikel des geloofs behelsde.¹⁷⁾ God heeft ons voor dergelijk seclarisme bewaard, en Hij moge ons ook in de toekomst er voor bewaren, dat wij, wanneer wij pogingen tot nieuwe vereeniging doen, over dergelijke seclarische vragen strijden zouden.

8. Ook de tegenwoordige Chr. Gereformeerden hangen het beginsel der scheiding niet aan, zooals Ds Jongeleen dat wil. Want indien zij dit deden, zouden zij alle kerken, behalve hun eigene, als valsch beschouwen. En dat doen zij — gelukkige inconsequentie! — niet. Zelfs Ds Jongeleen

zelf doet het niet. Hij schrijft: „Met dat alles blijft de gedeeldheid en dat mag toch naar 's Heeren Woord niet zoo blijven. Hoe die gedeeldheid zal worden opgeheven, weet ik waarlijk niet, en of een oogenblikkelijk samenleven vruchtbaar zou zijn, betwijfel ik. Daarom meen ik dat wij voor den Heere met deze zaak veel moeten verkeerren.“¹⁸⁾ En ook de kerk van Ds Jongeleen doet het niet. Want haar laatste Synode heeft aan de onze te Middelburg een telegram gezonden, waarin zij verklaarde, dat de zaak der vereeniging met onze kerken haar een zaak des gebeds was.

En dit gebed wil ik ernstig nemen. Wanneer ik mij een oogenblik op het Chr. Geref. standpunt plaats, dan zal zulk een gebed, minder of meer bewust, dezen inhoud hebben, dat ik onderscheid maak tusschen het kerkelijk instituut, waarin de Gereformeerden leven en welks bestaansrecht ik niet goedkeuren kan; en de geloovigen, die daarin leven, en met wie ik wel vereenigen wil. Dat is: indien de Christelijk Gereformeerden bidden om vereeniging met ons, kunnen zij dit alleen doen door in het afscheidingsbeginsel een doleantie-element op te nemen; en het op te vatten, zooals onze vaders het deden, en niet in den zin zooals Ds Jongeleen het doet. En dit argument is mij heilige ernst. Ik zeg het, opdat wij eindelijk eens nuchter en reëel worden, en ons goed bewust maken, wat wij eigenlijk doen als we om vereeniging bidden. Indien Ds Jongeleen's verklaring, dat wij met deze zaak veel voor den Heere moeten verkeerren, hem ernst is, dan zal zijn eigen gebed een herroeping zijn van veel, dat hij in zijn brochure over het beginsel der scheiding geschreven heeft.

9. Bij dit gebed en het verdere zoeken naar eenheid, zou ik Ds Jongeleen nog twee dingen willen herinneren.

Allereerst zou ik hem willen voorleggen, wat Calvijn gezegd heeft. Deze oordeelde, dat de zuivere bediening des Woords en het zuivere gebruik in de bediening der sacramenten zoozeer de eenige kenmerken voor de ware kerk zijn, „dat die kerk nooit verworpen mag worden, zoolang zij daarbij blijft, ook al is zij overigens vol fouten. Ja zelfs zal er in de bediening van de leer of der sacramenten eenige fout kunnen insluipen, zonder dat die ons van haar gemeenschap behoort te vervreemden. Want de hoofdstukken der ware leer zijn niet alle van één gehalte. Sommige zijn zoo noodzakelijk om te weten dat zij bij allen ontwijfelbaar vast moeten staan, als leerstukken, die den Godsdienst eigen zijn. Als daar zijn, dat er één God is, dat Christus God is en de Zoon Gods, dat onze zaligheid gelegen is in Gods barmhartigheid en dergelijke. Er zijn andere, waarover tusschen de kerken geschil is, maar die toch de eenheid des geloofs niet verscheuren... De Apostel zegt (Fil. 3:15): „Zoo velen als wij volmaakt zijn, laat ons hetzelfde gevoelen; indien gij iets anderszins gevoelt, ook dat zal u God openbaren“. Geeft Hij niet voldoende te kennen, dat verschil van meening over zulke niet zóó noodzakelijke zaken, geen oorzaak van scheiding behoort te zijn onder Christenen?... Maar mijn bedoeling is hierbij niet zelfs maar de allergeestigste dwalingen in bescherming te nemen, alsof ik meende, dat die vriendelijk en oogluikend mogen begunstigd worden; maar ik bedoel dat wij niet lichtvaardig, om het een of ander klein verschil, de kerk moeten verlaten, wanneer slechts in haar die gezonde leer ongeschonden gehouden wordt, waarop de Godzaligheid onaangetast berust, en wanneer het door den Heere ingesteld gebruik der sacramenten bewaard wordt.“¹⁹⁾ En meent Ds Jongeleen nu, dat de opinie over de meerdere of mindere valsheid van de Hervormde Kerk tot die noodzakelijke zaken behoort, waarom, naar Calvijn's oordeel, scheuring geoorloofd zou zijn?

Voorts wil ik Ds Jongeleen ter overweging geven, wat door een van zijn kerkgenooten, n.l. den reeds eerder door mij genoemden heer J. H. Wessels geschreven is:

„Indien nu de Chr. Geref. Kerk eens bedenkt, hoe velen onder haar op haar weg wandelen welke dien weg vroeger nooit betraden, er zelfs afkeerig van waren; dan kan deze weg, onder deze en meer andere genoemde omstandigheden sinds '92 daar tusschen gekomen, nu niet meer zoo veel waarde en beteekenis hebben, om daardoor een gescheiden leven te blijven verkiezen, aangezien dit, zonder meer gegronde redenen, niet naar den Woorden Gods zijn kan; te meer, omdat zij zich alreede op dien weg ziet teleurgesteld; dit kan niet ontkend worden.“

Ook is er dienaangaande nog een gebod met eene belofte: dat al het volk des Heeren, als broeders en zusters, zouden samenwonen; maar dan kan en mag de Chr. Geref. Kerk, met hare ervaring sinds '92, niet verwachten, dat de tijd zal komen, waarin al het volk des Heeren zich op dien weg zal begeven, waarop de Chr. Geref. Kerk thans wandelt.

Zij moet zich derhalve voorstellen, zoo blijvende, dat zij altijd in een gescheiden staat van al het andere volk des Heeren zal blijven leven en wandelen, uit corzaak dat zij de scheidingsmuur wil laten voortbestaan, terwille van een kerkbegrip, dat zoo goed als tot het verledene behoort, dat enkel nog als traditie zich voortsleept, doch waar-

van weinig gewicht meer op het hart kan gevoeld worden.

Hierbij komt nog: dat zij zelve moet overtuigd zijn, dat het haar aan kracht en talent ontbreekt, om waarlijk in alle opzichten zich als zuivere Gereformeerde Kerk te kunnen openbaren.²⁰⁾

Ten overvloede maak ik er nog eens attent op, dat dit gezegd wordt, niet door mij, maar door iemand die het Chr. Gereformeerde leven van nabij heeft meegemaakt.

10. En hiermede neem ik voorloopig afscheid van Ds Jongeleen's brochure. Ik wil niet verzwijgen, dat ik haar enerzijds niet zonder droefheid besproken heb. Want het doet leed, wanneer men op zooveel historische onjuistheden en onwerkelijkheden stoot, als ik meende te moeten constateeren, en wanneer dan op zulke dingen de kerk verdeeld en gescheurd gehouden wordt. Maar ik deed het aan den anderen kant toch ook met een zekere vreugd en moed. Misschien oordeel ik te optimistisch, maar voor mijzelf ben ik tot de conclusie gekomen: als dit nu alles is, dat de Christelijk Gereformeerden tot rechtvaardiging van hun kerkelijk standpunt kunnen bijbrengen, dan staat de zaak der vereeniging toch zoo hopeloos niet. Indien ik door deze artikelen iets heb mogen bijdragen, om de verschilpunten tusschen hen en ons tot juister afmeting te brengen, en daardoor het werk der vereeniging te bevorderen, zal ik dit een bijzonderen zegen achten.

E. D. KRAAN.

¹⁴⁾ Dr. A. Kuyper, Separatie en Doleantie, 31.
¹⁵⁾ Officiële stukken betreffende den uitgang uit het Nederl. Herv. Kerkgenootschap van de leeraren H. P. Scholte, A. Brummelkamp, S. van Velzen, G. F. Gezelle Meerburg en Dr. A. C. van Raalte, II, 215.

¹⁶⁾ Idem, I, 15.
¹⁷⁾ Idem, II, 92.
¹⁸⁾ In De Bazuin van 21 Januari 1887.
¹⁹⁾ O.a. te vinden bij Mr. S. Sybenga, De Afscheiding, blz. 67—68.

²⁰⁾ De Afscheiding, 148.
²¹⁾ De Reformatie van '34, blz. 69.
²²⁾ De spatieering is van mij, E. D. K.
²³⁾ Begin en Beginsel der Afscheiding, 45.
²⁴⁾ Na vijf en zeventig jaren, 45.
²⁵⁾ Het Reformatische beginsel, of de Afscheiding beoordeeld naar het Geref. Kerkrecht en hare verhouding tot de Overheid, 14—15.

²⁶⁾ In De Bazuin van 1 Mei 1891.
²⁷⁾ Aangehaald door Wielenga, t.a.p. 62.
²⁸⁾ In De Bazuin van 8 October 1886.
²⁹⁾ Mag en zal de Vereeniging doorgaan? etc., 10—11.
³⁰⁾ Zie hierover ook Bavinek in De Bazuin van 3 Aug. 1888, t.a.p. 13.
³¹⁾ Institutie (ed. Sizoo) IV, I, 12.
³²⁾ Eenige beschouwingen omtrent den kerkelijken toestand van en na 1892, blz. 52—53.

Relikwieën uit Holland.

De „Open Poort“ publiceert een uitlating van Pater Callewaut, gevonden in een roomsch orgaan, dat in Antwerpen verschijnt. Daar wordt gehandeld over de actie der gereformeerden in België; we lezen:

„Het handvolleke protestanten thans in Vlaanderen zijn relikwieën uit Engeland en Holland, waar zij als vluchtelingen of als soldaten onder den oorlog verbleven. Zij zijn vooral menschen die om een of andere reden tegen een of ander priester wrokkig geworden zijn en een godsdienst van den geest in rechtstreeksch verband met God (?) gemakkelijker vinden dan de kerkelijk-georganiseerde katholieke godsdienst. Of er van die katholieken, die tot het protestantisme overliepen, velen in geweten rechtzinnig gelooven, dat betwijfel ik sterk. Toch doen zij schade aan het katholicisme: door hun onbesuisde kritiek van de geschiedenis der Kerk, door hun vermindering van den eerbied voor het priesterlijk gezag, en door hun interpretatie van de Heilige Schrift. Een onnoozele boer van Vlaanderen zegde mij: „Pater, de protestanten zijn veel beter menschen dan wij, zij spreken veel meer over Christus dan wij, en lezen veel meer gewijde boeken.“ Ik wil er maar één besluit uit trekken: „'t Is, helaas, maar al te dikwijls waar dat niet-katholieken meer durf en ijver voor hun godsdienst aan den dag leggen dan de katholieken bij wie het apostolische schijnt verzengd en verascht.“

De „Open Poort“ bespreekt dan voorts deze uitlating; voor onze lezers zal het genoeg zijn, er kennis van genomen te hebben.

De Vrije Universiteit en de kerkelijk Gereformeerden.

Dr. v. Lonkhuyzen citeert in „Geref. Kb. Schouwen-Duiveland en Tholen“ volgende passage uit het December-nummer van de „Mededeelingen“ der Vrije Universiteit:

Er is voor uitbreiding en verhooging der contributies nog heel wat te doen. Onder de kerkelijk-gereformeerden en ook onder hen die, gereformeerd van belijden, niet bij de Gereformeerde Kerken zijn aangesloten. Van de laatste groep is niet met cijfers aan te toonen wat daar nog gedaan kan worden. Wel is met vrij groote zekerheid te zeggen dat van de 40.000 leden en begunstigers, die onze Vereeniging heeft, zeker 38.000 tot een der Gereformeerde Kerken behooren. Er is dus onder de niet kerkelijk-gereformeerden wel een zeer groote achterstand wat steun aan de Vrije Universiteit betreft.